



جمهوری اسلامی ایران  
مدیریت حوزه علمیه استان قم  
رساله علمی سطح ۳

# راهکار مقابله با جنگ نرم در آیات قرآن با تکیه بر تفاسیر شیعه

استاد راهنما: حجه الاسلام و المسلمین علیرضا جرگانی

استاد مشاور: حجه الاسلام و المسلمین حسین علیزاده

محقق: سید محمد موسوی

زمستان ۱۳۹۸

## چکیده

بحث راهکار مقابله با جنگ نرم در آیات قرآن با تکیه بر تفاسیر شیعه موضوع این پژوهش است که اهمیت این بحث با توجه به تکرار شدنش در طول تاریخ و استفاده دشمن از آن در زمانه حاضر کاملاً عیان است. بحث جنگ نرم تا حدودی در تحقیقات دیگر مورد بررسی قرار گرفته است منتها امتیاز این پژوهش، بررسی این موضوع از منظری جدید (دیدگاه تفاسیر شیعه) و به گونه‌ای منسجم و نسبتاً جامع است زمینه مطالعه راهکار مقابله با جنگ نرم بر اساس آیات قرآن و با محوریت تفاسیر شیعه را فراهم می‌سازد. تبیین راهکارهای اقتصادی، سیاسی، اعتقادی، فرهنگی و معنوی مقابله با جنگ نرم دشمن در قرآن کریم و بر اساس تفاسیر شیعه می‌تواند راهکارهایی علمی و عملی در اختیار ما قرار دهد. با بررسی آیات قرآن کریم و بر اساس تفاسیر ناب شیعه و با روش تحقیق عقلی برهانی و نقلی و حیانی و نقلی تاریخی بر پایه تحقیق کتابخانه‌ای تبیین گردید که رعایت وحدت، تقوا، اخلاقیات، اطاعت از رهبر جامعه و همچنین پرهیز از فتنه‌گری، دودسته‌گی، استقلال، اتکای بر توان داخلی، پرهیز از اسراف و غیره می‌تواند در مقابل حمله‌های جنگ نرم در ابعاد و حوزه‌های گوناگون اقتصادی، سیاسی، اعتقادی، فرهنگی و معنوی دشمن ایستادگی کرد.

## کلیدواژه

جنگ نرم، تفاسیر قرآن، راه‌های مقابله

## فهرست مطالب

ب	.....	سیاس
ج	.....	اهدا
د	.....	چکیده
د	.....	کلیدواژه
۱	.....	مقدمه
۳	.....	فصل اول: کلیات و مفاهیم
۴	.....	گفتار اول: کلیات
۴	.....	۱,۱. بیان مسئله
۴	.....	۱,۲. سؤالات تحقیق
۵	.....	۱,۳. فرضیه
۵	.....	۱,۴. اهداف
۶	.....	۱,۵. پیشینه
۹	.....	۱,۶. ضرورت
۱۰	.....	۱,۷. روش تحقیق
۱۱	.....	گفتار دوم: مفاهیم
۱۱	.....	۲,۱. جنگ نرم
۱۲	.....	۲,۲. تفسیر
۱۵	.....	۲,۳. قرآن
۱۶	.....	۲,۴. مقابله

گفتار سوم: مبانی تحقیق .....	۱۸
۳,۱. آتش افروزان جنگ نرم .....	۱۸
۳,۲. انواع جنگ نرم .....	۲۲
۳,۳. شیوه‌های جنگ نرم دشمن در قرآن کریم .....	۲۳
فصل دوم: راهکارهای اقتصادی مقابله با جنگ نرم دشمن در قرآن کریم با تکیه بر تفاسیر شیعه .....	۲۹
مقدمه .....	۳۰
گفتار اول: راهکار فردی .....	۳۱
۱. صرفه‌جویی و پرهیز از اسراف .....	۳۱
۲. حفظ عزت نفس .....	۳۳
۳. رعایت انصاف و عدالت .....	۳۷
۴. پرهیز از احتکار .....	۴۰
۵. پرهیز از گران‌فروشی و کم‌فروشی .....	۴۳
۶. پرهیز از رباخواری .....	۴۷
۷. ادای خمس .....	۵۲
گفتار دوم: راهکار جمعی .....	۵۶
۱. احیای فرهنگ کار و تلاش .....	۵۶
۲. توجه به عمران و آبادانی .....	۵۸
۳. اشتغال‌زایی .....	۶۱
۴. استقلال و خودکفایی در تولید .....	۶۴
۵. رعایت تقوا الهی از طرف جامعه .....	۶۷
فصل سوم: راهکارهای سیاسی مقابله با جنگ نرم دشمن در قرآن کریم با تکیه بر تفاسیر شیعه .....	۷۰

۷۱	مقدمه
۷۲	گفتار اول: راهکار فردی
۷۲	۱. بصیرت
۷۶	۲. حمایت و اطاعت از حاکمان الهی
۷۸	۳. قیام الله و عمل برای رضای خدا
۸۱	گفتار دوم: راهکار جمعی
۸۱	۱. ولایتمداری جامعه و تبعیت از رهبر
۸۴	۲. دشمن شناسی و قطع ارتباط با او
۸۸	۳. نهراسیدن از جنگ نرم
۹۱	فصل چهارم: راهکارهای اعتقادی مقابله با جنگ نرم دشمن در قرآن کریم با تکیه بر تفاسیر شیعه
۹۲	مقدمه
۹۳	گفتار اول: راهکار فردی
۹۳	۱. پابندی به اصول
۹۵	۲. ایمان و اعتقاد
۹۷	۳. اعتقاد قلبی به امدادهای الهی
۱۰۰	۴. شیطان گریزی و شیطان ستیزی
۱۰۲	گفتار دوم: راهکار جمعی
۱۰۲	۱. ایجاد جامعه توحیدی
۱۰۴	۲. حاکم کردن ارزش های اسلامی در جامعه
۱۰۷	فصل پنجم: راهکارهای فرهنگی و معنوی مقابله با جنگ نرم دشمن در قرآن کریم با تکیه بر تفاسیر شیعه
۱۰۸	مقدمه

۱۰۹	گفتار اول: راهکار فرهنگی.....
۱۰۹	۱. امر به معروف و نهی از منکر.....
۱۱۲	۲. توجه به عوامل وحدت بخش.....
۱۱۴	۳. امید به آینده.....
۱۱۶	گفتار دوم: راهکار معنوی.....
۱۱۶	۱. یاد خدا و پرستش او.....
۱۱۸	۲. صبر و استقامت.....
۱۲۰	۳. توجه به تعالیم دین و رهبران آسمانی.....
۱۲۳	نتیجه گیری و پیشنهادها.....
۱۲۴	نتیجه گیری.....
۱۲۶	پیشنهادها.....
۱۲۷	منابع و مأخذ.....
۱۲۸	کتابها.....
۱۳۳	مقالات.....

## مقدمه

جنگ نرم؛ حمله به دین، اعتقاد، اندیشه و حتی آداب و رسوم یک ملت است که در درازمدت محقق می‌گردد. در این خصوص، دستورات الهی، نحوه عملکرد انبیاء و خصوصاً عملکرد پیامبر مکرم اسلام (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) می‌تواند نقشه راهی برای مقابله با این هجمه دشمن ترسیم نماید. تبلیغ کفار و مشرکان علیه مسلمانان، تخریب اسلام و بد جلوه دادن احکام اسلامی مانند مساوات و برابری، بدگویی از شخص رهبر جامعه اسلامی یعنی پیامبر اسلام و... نمونه‌هایی از جنگ نرم در صدر اسلام است امروزه با استفاده بیش از پیش دشمنان اسلام از شیوه‌های جنگ نرم، بررسی نحوه مقابله با این پدیده و دستورات خداوند به آنان، عملکرد صحیح ما را در مواجهه با آن ترسیم می‌نماید.

به نظر می‌رسد اشتغال‌زایی و احیای فرهنگ کار و تلاش، بصیرت‌افزایی و دشمن‌شناسی، تعمیق باورها و ارزش‌های دینی و بازگویی حقائق و ترویج فرهنگ امید و انتظار و پاسخ‌گویی به شبهات از راهکارهای مقابله با جنگ نرم دشمن است.

جنگ به دو گونه نرم و سخت قابل تقسیم است جنگ سخت همان جنگ متداولی است که در آن از انواع سلاح سرد در قدیم و گرم در زمانه معاصر استفاده می‌شود و در پی آن، انسان‌های زیادی در خون خود می‌غلطند و جان خود را فدای آرامن‌های خویش می‌نمایند اما در جنگ نرم، خبری از به‌کارگیری انواع سلاح به معنای متداول نیست در جنگ نرم سلاح‌ها متفاوت هستند در جنگ نرم، دشمن تصمیم می‌گیرد تا کشوری را تصاحب نماید بنابراین به نقاط ضعف آن کشور حمله می‌نماید این حمله می‌تواند به اعتقاد، اقتصاد، سیاست و یا فرهنگ آن جامعه صورت گیرد.

در جنگ نرم، مردم جامعه هدف در آرمان‌های خود دچار تزلزل شده و تسلیم دشمن گردیده و مطابق اهداف او عمل خواهند کرد تا به زعم خود، از خطرات احتمالی مصون بمانند.

بنابراین هرچه مردم جامعه هدف، اعتقادی و بصیرتی قوی‌تر نسبت به آرمان‌های خود داشته باشند مقاوم‌تر خواهد بود و چه بسا که دشمن نتواند آنان را از پای درآورد در نتیجه پیروز میدان کارزار نرم خواهد شد.

هدف این پژوهش، بررسی انواع جنگ‌های نرم دشمن در همه زمینه‌های اعتقادی، سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و معنوی بوده و مطالعه راهکارهایی مبتنی بر آیات قرآن و تفاسیر شیعه برای مقابله با جنگ نرم دشمن در همه این زمینه‌هاست.



## فصل اول: کلیات و مفاهیم

## گفتار اول: کلیات

### ۱.۱. بیان مسئله

جنگ نرم؛ حمله به دین، اعتقاد، اندیشه و حتی آداب و رسوم یک ملت است که در درازمدت محقق می‌گردد. با بررسی برخی از آیات قرآن کریم و تفاسیر موجود از این آیات؛ جریاناتی مشاهده می‌شود که با برنامه و نقشه قبلی علیه توحید، ادیان الهی و بالأخص دین اسلام اجرا شده است. در این خصوص، دستورات الهی، نحوه عملکرد انبیاء و خصوصاً پیامبر اسلام می‌تواند نقشه راهی برای مقابله با این هجمه دشمن ترسیم نماید. تبلیغ کفار و مشرکان علیه مسلمانان، تخریب اسلام و بد جلوه دادن احکام اسلامی مانند مساوات و برابری، بدگویی از شخص رهبر جامعه اسلامی یعنی پیامبر اسلام و... نمونه‌هایی از جنگ نرم در صدر اسلام است امروزه با استفاده بیش از پیش دشمنان اسلام از شیوه‌های جنگ نرم، بررسی نحوه مقابله با این پدیده و دستورات خداوند به آنان، عملکرد صحیح ما را در مواجهه با آن ترسیم می‌نماید لذا سعی نگارنده در پژوهش حاضر در این است تا به تبیین راهکارهای اقتصادی، سیاسی، اعتقادی، فرهنگی و معنوی مقابله با جنگ نرم در قرآن کریم با تکیه بر تفاسیر شیعه پرداخته شود. بدیهی است که در همه تفاسیر شیعه مطالب مرتبط با موضوع بحث یافت نمی‌شود ولی بنای ما بر بررسی همه آنها است.

### ۱.۲. سؤالات تحقیق

سؤال اصلی:

راهکار مقابله با جنگ نرم در آیات قرآن با تکیه بر تفاسیر شیعه چیست؟

سؤالات فرعی:

۱. راهکارهای اقتصادی مقابله با جنگ نرم دشمن در قرآن کریم با تکیه بر تفاسیر شیعه کدام است؟

۲. راهکارهای سیاسی مقابله با جنگ نرم دشمن در قرآن کریم با تکیه بر تفاسیر شیعه کدام است؟
۳. راهکارهای اعتقادی مقابله با جنگ نرم دشمن در قرآن کریم با تکیه بر تفاسیر شیعه کدام است؟
۴. راهکارهای فرهنگی و معنوی مقابله با جنگ نرم دشمن در قرآن کریم با تکیه بر تفاسیر شیعه کدام است؟

### ۱,۳. فرضیه

۱. به نظر می‌رسد اشتغال‌زایی و احیای فرهنگ کار و تلاش از راهکارهای اقتصادی مقابله با جنگ نرم دشمن است.
۲. شاید بتوان گفت بصیرت‌افزایی و دشمن‌شناسی از راهکارهای سیاسی مقابله با جنگ نرم دشمن است.
۳. احتمال دارد که تعمیق باورها و ارزش‌های دینی و بازگویی حقائق از راهکارهای اعتقادی مقابله با جنگ نرم دشمن می‌باشد.
۴. به نظر می‌رسد ترویج فرهنگ امید و انتظار و پاسخ‌گویی به شبهات از راهکارهای فرهنگی و معنوی مقابله با جنگ نرم در قرآن کریم می‌باشد.

### ۱,۴. اهداف

۱. بررسی دقیق، علمی و مستند راهکار مقابله با جنگ نرم در آیات قرآن با تکیه بر تفاسیر شیعه.
۲. تبیین راهکارهای اقتصادی مقابله با جنگ نرم دشمن در قرآن کریم.
۳. تبیین راهکارهای سیاسی مقابله با جنگ نرم دشمن در قرآن کریم.

۴. تبیین راهکارهای اعتقادی مقابله با جنگ نرم دشمن در قرآن کریم.

۵. تبیین راهکارهای فرهنگی و معنوی مقابله با جنگ نرم دشمن در قرآن کریم.

### ۱.۵. پیشینه

بحث راهکار مقابله با جنگ نرم در آیات قرآن کریم در برخی کتاب‌های مرتبط با حوزه قرآن کریم آمده است که البته با وجود بررسی‌های صورت گرفته در خصوص این موضوع در کتب، مقالات و رساله‌های علمی، هنوز جای بحث و بررسی‌های فراوان وجود دارد خصوصاً اینکه به بررسی این موضوع از دیدگاه تفاسیر شیعه؛ در نگارش کتاب‌ها، مقالات علمی و پایان‌نامه‌ها پرداخته نشده است و یا اینکه به صورت اجمالی به بررسی آیات و روایات در این زمینه پرداخته شده و در ضمن مباحث مربوط به جنگ روانی اشاراتی به جنگ نرم شده است؛ اما در خصوص موضوع این پژوهش، اثر مستقل، مسنجم و جامعی به چشم نمی‌خورد. نگاه‌های موجود صرفاً به بعضی ابعاد و مباحث مرتبط با موضوع پرداخته‌اند. تحقیقات ذیل نمونه‌ای از تحقیقات مشابه است:

کتاب‌ها:

۱. احمدی، مجتبی؛ زارع درخشان، ابودر؛ هم‌زاده ایبانه، حسین، از تهاجم فرهنگی تا جنگ نرم،

تهران، انتشارات کیهان، ۱۳۸۹.

در این کتاب با تکیه بر بیانات مقام معظم رهبری، درباره ابعاد گوناگون جنگ نرم، به بررسی این موضوع در ده فصل با عنوان‌هایی چون: چرایی جنگ نرم؛ اهداف آن؛ عوامل زمینه‌ساز؛ بازیگران و...، پرداخته شده است. این کتاب به بررسی تخصصی راهکار مقابله با جنگ نرم در آیات قرآن و با تکیه بر تفاسیر شیعه پرداخته نشده است.

۲. اسماعیلی، علی محمد، جنگ نرم در همین نزدیکی، تهران، نشر ساقی، ۱۳۸۹.

کتاب «جنگ نرم در همین نزدیکی» ابعاد جنگ نرم با استفاده از نظرات و دیدگاه‌های مطرح شده در خصوص حوادث جنگ نرم را مورد بررسی و بازشناسی قرار داده و راهکارهای مقابله با جنگ نرم را به منظور تدوین یک استراتژی همه‌جانبه تعریف می‌کند. در این کتاب، راهبرد تهدید (عملی و انفعالی)، تبلیغ (اسلام هراسی، دین هراسی، ایران هراسی)، ایجاد اختلاف و تفرقه (شیعه و سنی، چپ و راست، مذهبی)، تضعیف، تخریب (اخلاقی و ترویج فساد)، تحریف باورها و معتقدات و با شیوه و روش القاء شبهات و ترویج شهوات بر این باورهای اساسی را بررسی می‌کند. در این کتاب نیز بررسی راهکارهای جنگ نرم بر اساس آیات قرآن و تفاسیر ارائه شده از این آیات توسط علمای شیعه ملاک عمل نبوده است.

۳. وفا، جعفر، حمیدیان، جواد و دیگران، جنگ نرم در قرآن و سنت، قم، زمزم هدایت وابسته به پژوهشکده علوم اسلامی امام صادق (علیه‌السلام)، چاپ اول، ۱۳۹۲ ش.

کتاب «جنگ نرم در قرآن و سنت» به همت پژوهشکده علوم اسلامی امام صادق (علیه‌السلام) و با هدف راهکارهای مقابله با جنگ نرم علیه دشمنان منتشر شده است. این کتاب دارای هفت فصل است هر یک از فصول مطالبی را راجع به جنگ نرم عنوان می‌کند. در فصل سوم این کتاب شیوه‌های جنگ نرم مطرح شده است و در بخش هفتم کتاب، راهکارهای مقابله با جنگ نرم از دیدگاه قرآن و سنت بررسی شده است. در این کتاب به بررسی دقیق جنگ نرم و راهکارهای مقابله با آن از دیدگاه آیات قرآن و بر پایه تفاسیر شیعه عمل نشده است هرچند در لابه‌لای مباحث به آیاتی از قرآن کریم نیز استناد شده است.

پایان‌نامه‌ها:

۱. ناجی، محمد رضا، جنگ روانی از دیدگاه قرآن و سیره نبوی، دانشگاه امام صادق (علیه‌السلام)،

مهر ۱۳۶۹.

این پایان‌نامه از نه فصل تشکیل شده است در فصل دوم به گروه‌های جنگ روانی اشاره و در فصل بعد به اهداف عملیات جنگ روانی پرداخته شده است. نویسنده در فصل چهارم به جنگ روانی دفاعی

پرداخته و در فصل ششم شایعات و نقش آن در جنگ روانی را به صورت نسبتاً تفصیلی بررسی نموده است همچنین در فصل هفتم نقش تبلیغات را در جنگ روانی مطالعه نموده است. این پایان‌نامه به صورت کلی به برخی مسائل مرتبط با جنگ روانی پرداخته و اساساً به دنبال یافتن راهکارهای قرآنی برای مقابله با جنگ نرم نبوده است.

۲. قاسمی، غلامرضا، جنگ روانی از دیدگاه قرآن و سنت، مرکز آموزش عالی تربیت مربی عقیدتی سیاسی سپاه، قم، ۱۳۸۰.

این پایان‌نامه از پنج فصل تشکیل شده است که نویسنده در فصل دوم به بررسی جنگ روانی از دیدگاه قرآن پرداخته است سپس در فصل بعد جنگ روانی را در سیره نبوی بررسی نموده است آنگاه نقش شایعات و تبلیغات را در جنگ روانی مورد مطالعه قرار داده است وی در فصل پنجم و پایانی این تحقیق، شیوه‌های کاربردی جنگ روانی را بررسی کرده است. در مجموع می‌توان گفت در این پایان‌نامه علاوه بر بررسی جنگ روانی در قرآن کریم، به بررسی آن در سیره نبوی نیز پرداخته شده است ایشان در بررسی قرآنی جنگ روانی به برخی از آیات قرآن استناد کرده اما بنای بر بررسی دقیق آیات با اتکای بر تفاسیر شیعه نداشته است. وی همچنین به دنبال یافتن راهکارهای مقابله با جنگ نرم بر اساس آیات قرآن و از دیدگاه تفاسیر شیعه نبوده است.

۳. هاشم زاده، سید حجت، عملیات روانی در قرآن و حدیث، دانشگاه علوم حدیث قم، دی ماه ۱۳۸۷.

نویسنده پایان‌نامه خود را در قالب چهار بخش تنظیم نموده است و تمام بحث خود را در بخش سوم مطرح کرده است ایشان در این بخش به بررسی عملیات روانی پرداخته و آن را در قالب سه فصل مورد مطالعه قرار داده است در فصل نخست، اهداف، ابزار و تاکتیک‌ها و در فصل دوم، عملیات روانی در قرآن کریم و در فصل سوم مفهوم کلی عملیات روانی در روایات را بررسی کرده است. همان‌گونه که پیداست ایشان به صورت بسیار مختصر (حدود بیست صفحه) به بررسی جنگ روانی در قرآن کریم پرداخته و به دنبال یافتن راهکار مقابله با جنگ نرم بر اساس آیات قرآن کریم نبوده است.

۱. رشیدپور، علی، اسماعیلی، رضا، گلناری عباسی، محمد، تحلیل جنگ نرم اعتقادی بر مبنای آموزه‌های قرآن کریم، دانش سیاسی، شماره ۲۲، پاییز و زمستان ۱۳۹۴.

در این مقاله تنها به جنگ نرم اعتقادی دشمن و آن هم به صورت مختصر پرداخته شده است.

۲. عبداللهی عابد، صمد، وجدی، فاطمه، بررسی جنگ نرم در آیات قرآن، مطالعات تفسیری، شماره ۱۵، پاییز ۱۳۹۲.

در این مقاله به برخی آیات مرتبط با جنگ نرم اشاره شده است و به صورت مختصر و در قالب مقاله مورد بررسی قرار گرفته است.

۳. عبداللهی عابد، صمد، قبادی، مه‌ری، راهکارهای قرآن برای رونق اقتصادی، فصلنامه سراج منیر، شماره ۱۶، پاییز ۱۳۹۳.

در این تحقیق نیز تنها به یک بُعد از ابعاد جنگ نرم و آن هم در قالب مقاله پرداخته شده است.

امتیاز این پژوهش نسبت به تحقیقات مشابه، بررسی این موضوع از منظری جدید (دیدگاه تفاسیر شیعه) به گونه‌ای منسجم و نسبتاً جامع است که زمینه استنتاج و داوری درباره راهکار مقابله با جنگ نرم بر اساس آیات قرآن و با محوریت تفاسیر شیعه را فراهم می‌سازد.

## ۱.۶. ضرورت

یکی از جدیدترین و پیچیده‌ترین برنامه‌هایی که استکبار جهانی برای سیطره و غلبه بر دین مبین اسلام و ایران اسلامی در جنگ فرهنگی به کار گرفته‌اند، پروژه جنگ نرم است که این موضوع با فراست و زیرکی مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) افشا گردید و ایشان خطر فزاینده آن را برای امت اسلامی تشریح نمودند بنابراین با توجه به اهمیت بحث جنگ نرم که حرکتی جدید از سوی جهان غرب در تقابل با اسلام و ایران اسلامی می‌باشد ما در نوشتار حاضر سعی نمودیم تا ضمن تبیین چیستی و ابعاد

جنگ نرم و شیوه‌های دشمن در این جنگ، با استفاده از قرآن کریم که خود کتابی فرهنگ‌ساز و منبع اصلی شریعت اسلام می‌باشد راهکارهای مقابله با جنگ نرم را با تأکید بر تفاسیر شیعه مورد بررسی قرار دهیم.

## ۱,۷. روش تحقیق

روش تحقیق عقلی برهانی و نقلی و حیانی و نقلی تاریخی است و روش گردآوری داده‌ها اسناد نوشتاری بر اساس روش توصیفی و تحلیلی است.



## گفتار دوم: مفاهیم

در این گفتار برخی مفاهیم مهم تحقیق مانند جنگ نرم، تفسیر و مقابله مورد بررسی قرار می‌گیرد.

### ۲،۱. جنگ نرم

جنگ در لغت به معنای درگیری، نبرد و ستیز می‌باشد.

معین در فرهنگ خود درباره این ماده می‌نویسد:

«جنگ به معنای جدال، ستیزه و نبرد می‌باشد.»<sup>۱</sup>

همچنین دهخدا در لغت‌نامه خود آورده است:

«جنگ به معنای جدال و قتال، کارزار، ستیزه، نبرد، پیکار، رزم و خصومت می‌باشد.»<sup>۲</sup>

اما در اصطلاح، جنگ نرم نوعی جنگ و نبرد است که در آن به عکس جنگ سخت، از انواع اسلحه‌های متداول استفاده نمی‌گردد بلکه با ابزار فشار و با هدف قرار دادن اعتقاد، اقتصاد، امنیت و... مردم جامعه هدف، آنان را مجبور به پذیرش خواسته‌های خود می‌نمایند.

اسکندری در تعریف جنگ نرم می‌نویسد:

«جنگ نرم در برابر جنگ سخت شامل هرگونه اقدام روانی و تبلیغات رسانه‌ای می‌شود که جامعه یا گروه هدف را نشانه می‌گیرد و بدون درگیری نظامی و گشوده شدن آتش، رقیب را به انفعال یا شکست وامی‌دارد.»<sup>۳</sup>

۱. معین، محمد، فرهنگ فارسی، ج ۱، ص ۵۴۱.

۲. دهخدا، علی اکبر، فرهنگ لغت، ج ۷، ص ۱۹۵۹.

۳. اسکندری، حمید، پدافند غیرعامل، ص ۵۹.

حضرت آیه الله خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در دیدار با نمایندگان خبرنگاران رهبری درباره جنگ نرم فرموده‌اند:

«در جنگ نرم دشمن به سراغ ایمان‌ها، معرفت‌ها، عزم‌ها و بایدها و ارکان اساسی یک نظام و کشور می‌آید که این‌ها را منهدم نماید و نقاط قوت را در تبلیغات خود به نقاط ضعف تبدیل نماید.»<sup>۱</sup>

## ۲.۲. تفسیر

تفسیر در لغت از ریشه «فسر» به معنای شرح دادن، تبیین کردن و توضیح دادن است.<sup>۲</sup>

اما در اصطلاح تفسیر دارای تعاریف متعددی است.

حضرت آیه الله سید ابوالقاسم خویی درباره تفسیر می‌گویند:

تفسیر، روشن ساختن مفهوم آیات قرآن و واضح کردن منظور پروردگار است که از منابع خاص فهم قرآن به دست می‌آید این منابع عبارتند از:

- ۱- ظواهر الفاظ قرآن یکی از منابع و مدارک معتبر تفسیر است.
- ۲- عقل فطری و سالم از تأثیرات افکار و سلیقه‌های شخصی نیز در مسیر تفسیر یکی از منابع قابل تبعیت است زیرا عقل حجت و راهنمای صحیح و معتبر درونی است، همان‌طور که پیامبر حجت و راهنمای برونی است.

۱. بیانات رهبری در دیدار اعضای مجلس خبرگان رهبری، ۱۳۸۸/۷/۲: <http://farsi.khamenei.ir>

۲. ر.ک: فراهیدی، خلیل بن احمد، کتاب العین، ج ۷، ص ۲۴۷؛ ابن درید، محمد بن حسن، جمهرة اللغة، ج ۲، ص ۷۱۸؛ صاحب بن عباد، إسماعیل بن عباد، المحيط فی اللغة، ج ۸، ص ۳۱۱؛ ابن فارس، احمد بن فارس، معجم مقاییس اللغة، ج ۴، ص ۵۰۴؛ ابن منظور، محمد بن مکرم، لسان العرب، ج ۵، ص ۵۵.

۳- دستورها و گفتارهایی که به طور حتم از ناحیه معصوم (علیه السلام) رسیده، در تفسیر قرآن کاملاً دارای اعتبار و قابل تبعیت است زیرا آنان در مسائل دینی، مرجع معتبر و اطمینان بخشی هستند و پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) نیز لزوم تمسک به گفتار آنان را برای ما به صراحت و قاطعیت اعلان کرده است.<sup>۱</sup>

علامه طباطبایی تفسیر قرآن را اینگونه تعریف کرده‌اند: «تفسیر، بیان معانی آیات قرآنی و کشف مقاصد و مدالیل آنهاست».<sup>۲</sup>

ایشان با این تعریف، برای تفسیر سه مرحله قائل شده‌اند:

۱. روشن ساختن مفاد واژگان و عبارتها (بیان معانی)،
۲. پرده برداشتن از مراد جدی خداوند از واژگان و عبارتها (کشف مدلولها)
۳. پی بردن و کشف هدف و مقصدی که خداوند از انتقال این مرادها (کشف مقاصد) در نظر داشته است

اما «رجبی» مؤلف کتاب «روش تفسیر قرآن» معتقد است تعریفی کامل تر از تعریف علامه طباطبایی ارائه کرده است؛ وی در تعریف تفسیر می‌نویسد:

«تفسیر، بیان مفاد استعمالی آیات قرآن و کشف مراد خداوند و مقاصد الهی از آن بر مبنای قواعد ادبیات عرب و اصول محاوره عقلانی است.»

در هر صورت، مراد از تفسیر قرآن، فهم آیات قرآن و کشف معانی آن بر اساس قواعد و اصول تفسیری می‌باشد.

۱. ر.ک: خویی، ابوالقاسم، بیان در علوم و مسایل کلی قرآن، ص ۵۲۶-۵۲۸.

۲. طباطبایی، سید محمد حسین، المیزان فی تفسیر القرآن، ج ۱، ص ۴.

تفسیر به رأی چیست و چه تفاوتی با تفسیر صحیح دارد؟

مرحوم فیض کاشانی تفسیر به رأی را بر دو معنا قابل حمل می‌داند:

۱. اینکه مفسر، رأی و عقیده خاصی مطابق هوای نفس خود داشته باشد؛ آنگاه آیه‌ای را بر آن تطبیق دهد تا برای عقیده خود دلیل بیاورد و بر صحت آن استدلال کند؛ اگرچه آیه قرآن؛ عقیده، رأی و مذهب او را نمی‌رساند؛

۲. مفسر در آیاتی که دارای الفاظ مبهم، مجمل، عام، اضمار، حذف و... هستند، تنها به ظاهر الفاظ بسنده کرده؛ بدون اینکه از جهات ادبی، وجوه آیات و روایات شناختی داشته باشد و تنها به مجرد ظاهر کلام، به تفسیر قرآن مبادرت ورزد.<sup>۱</sup>

آیه الله خوبی نیز درباره تفسیر به رأی می‌نویسد:

«تمسک به ظاهر لفظ - به شرط اینکه از روی دلیل و مستند به قواعد و اصول شناخته شده در عرف بوده و میان مردم رایج باشد - تفسیر به رأی نیست، بلکه تفسیری است که عرف آن را می‌پذیرد و بر حسب قراین متصل یا منفصل می‌باشد. امام صادق (علیه السلام) نیز در فرمایش خود به همین صورت اشاره می‌کند: مردم در اثر تفسیر آیات متشابه است که به هلاکت می‌افتند؛ زیرا بر معنای آن آگاهی نیافته و حقیقت آن را درک نکرده‌اند و با نظر خویش آن را تأویل کرده‌اند و خود را در پرسش از اوصیاء بی‌نیاز می‌دانند تا حقیقت امر را از آنان جویند».

شاید معنای تفسیر به رأی این باشد که فرد به طور مستقل و بدون مراجعه به کلمات ائمه (علیهم السلام)، در موردی نظر دهد، در حالی که معلوم است که ائمه (علیهم السلام) عدل و همتای قرآنند و در موقع تمسک به قرآن مراجعه به آنان واجب است. بنابراین اگر انسان به عموم یا اطلاقی که در قرآن وارد شده بدون فحص از تخصیص یا تقیید موجود در بیانات ائمه (علیهم السلام) عمل کند، البته تفسیر به رأی است.

۱. فیض کاشانی، ملا محسن، تفسیر الصافی، تحقیق حسین اعلمی، ج ۱، ص ۲۲، ۲۳، المقدمه الخامسة.

خلاصه: حمل لفظ بر ظاهرش پس از جست‌وجوی قرائن متصل یا منفصل موجود در کتاب یا سنت و دلیل عقلی، تفسیر به رأی به شمار نمی‌آید، بلکه اساساً تفسیر نیست»<sup>۱</sup>

بنابراین می‌توان گفت منظور از تفسیر به رأی، تفسیری است که بر آیات قرآن تحمیل شود در حالی که چنین معنایی از آیات فهمیده نمی‌شود و دلیلی بر آن دلالت نمی‌کند همچنین تفسیر آیات قرآن بدون مراجعه به قواعد و قرائن تفسیری نیز می‌تواند مصداق تفسیر به رأی باشد.

اما در تفسیر صحیح، مفسر پس از التزام به مبانی خاص تفسیری خود، بر اساس قواعد و قرائن تفسیری تلاش می‌کند تا معنای آیات قرآن را فهم کند نه آنکه معنایی خاص را از آیات قرآن استخراج نماید.

در شناخت تفسیر به رأی از تفسیر صحیح، نظر عالمان عادل و مسلط به علم تفسیر ملاک است که تفسیر را از جهت مطابقت با قواعد و قرائن و اصول تفسیری و همچنین مطابقت با اصول مسلم و بدیهی دین و بدیهیات عقلی، تأیید و یا رد نمایند.

## ۲.۳. قرآن

درباره واژه قرآن در لغت حداقل سه دیدگاه وجود دارد:

۱. به معنای خواندنی و خوانده شده است.<sup>۲</sup>
۲. علم برای کتابی است که بر پیامبر خاتم (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) نازل شده است.<sup>۳</sup>

۱. خویی، ابوالقاسم، البیان فی تفسیر القرآن، ص ۲۸۷ و ۲۸۸.

۲. ر.ک: فراهیدی، خلیل بن احمد، کتاب العین، ج ۵، ص ۲۰۵؛ صاحب بن عباد، إسماعیل بن عباد، المحيط فی اللغة، ج ۶، ص ۹.

۳. ر.ک: راغب اصفهانی، حسین بن محمد، مفردات ألفاظ القرآن، ص ۶۶۸-۶۶۹.

۳. به معنای جمع و جامع بوده و در خصوص کتاب قرآن به معنای کتابی که جامع سوره‌ها و آیات، جامع علوم مختلف و یا جامع معارف کتاب‌های آسمانی پیشین می‌باشد.<sup>۱</sup>

آیه الله مصباح یزدی در کتاب «قرآن‌شناسی» خود درباره واژه قرآن می‌نویسد:

«واژه قرآن در آغاز به صورت وصف در مورد این کتاب آسمانی به کار رفته است ولی به تدریج جنبه علمیت پیدا کرده است. ظاهراً در اطلاق کلمه قرآن بر این کتاب، عنایتی جز اینکه الفاظی خواندنی است، منظور نیست.»<sup>۲</sup>

مقصود از واژه قرآن در این نوشتار، کتاب قرآن کریم است که به عنوان معجزه پیامبر خاتم (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) بر وی نازل شده و محتوی تعالیم بلند دنیایی و اخروی است.

## ۲.۴. مقابله

مقابله به معنای رویارویی، مواجهه و محاذات می‌باشد.<sup>۳</sup>

این واژه از ریشه (ق ب ل) و مصدر باب مفاعله است<sup>۴</sup> و متضمن معنای وقوع فعل از طرفین است.

بنابراین مقابله به معنای رویارویی طرفینی در نبرد و... خواهد بود.

۱. ر.ک: ابن فارس، احمد بن فارس، معجم مقاییس اللغة، ج ۵، ص ۷۹؛ راغب اصفهانی، حسین بن محمد، مفردات ألفاظ القرآن،

ص ۶۶۸-۶۶۹؛ ابن منظور، محمد بن مکرم، لسان العرب، ج ۱، ص ۱۲۸.

۲. مصباح یزدی، محمد تقی، قرآن‌شناسی، تحقیق محمود رجبی، ص ۴۳.

۳. دهخدا، علی اکبر، لغت نامه، ماده مقابله، ج ۲۹، ص ۱۸۵۶.

۴. ر.ک: حسینی طهرانی، هاشم، علوم العربیة، ج ۱، ص ۶۷.

این واژه دارای معنای اصطلاحی خاصی نیست و همین معنای لغوی آن که رویارویی و مواجهه است مورد نظر می باشد.